
ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

УДК 355.457. 351.746.1

Сергій ГЕТМАНЮК

кандидат військових наук, доцент,
доцент кафедри державної безпеки,
Волинський національний університет імені Лесі України,
м. Луцьк, Україна

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2997-1807>
sgetm@ukr.net

Артем ЧОРНИЙ

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри прикордонного контролю,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5541-1910>
chorniart@gmail.com

ПЕРЕВІРКА ДЕРЖАВНОЮ ПРИКОРДОННОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ АВТОМОБІЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ З МЕТОЮ ВИЯВЛЕННЯ ВИКРАДЕНИХ ЯК СКЛАДОВА БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

У статті розглядається нормативно-правове забезпечення виконання перевірки Державною прикордонною службою України ав-

томобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених як складова прикордонного контролю та боротьби з організованою злочинністю. У процесі вивчення національного законодавства з прикордонних питань встановлено, що як в процесі охорони “зелених” ділянок державного кордону, так і в пунктах пропуску через державний кордон органи Державної прикордонної служби України беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, окремо в ході виконання однієї зі складових прикордонного контролю, а саме під час перевірки автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених.

З’ясовано, що повноваження органів Державної прикордонної служби України щодо боротьби з організованою злочинністю реалізуються на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів.

Під час виконання Державною прикордонною службою України перевірки транспортних засобів з метою виявлення серед них викрадених можуть бути досягнуті такі завдання боротьби з організованою злочинністю, як: отримання випереджувальної інформації про осіб, причетних до здійснення злочину (у тому числі на території інших держав), недопущення перетинання ними державного кордону України або лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями (Донецька, Луганська області, Автономна Республіка “Крим”), в окремих випадках їх затримання. Висвітлено особливості проведення загальної та повної ідентифікації транспортних засобів закордонного прямування.

Ключові слова: організована злочинність; боротьба з організованою злочинністю; Державна прикордонна служба України; перевірка автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених; орган охорони державного кордону.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Наявність організованих злочинних угруповань, а також сукупність кримінальних правопорушень, які є наслідком їх створення та діяльності, фактично трактують поняття організованої злочинності, проблема існування якої залишається досить актуальною сьогодні як для більшості регіонів України, так і в системі

транскордонної злочинності. У своїй початковій формі у ХХ ст. організована злочинність була віддзеркаленням прихованого світу мафії, гангстерів і рекетирів, хоча протягом останніх десятиліть за масштабами та змістом організована злочинність у світі зазнала кардинальних змін. У зоні контролю організованих груп та злочинних організацій залишається протиправна діяльність, пов'язана з розкраданням бюджетних коштів, відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, наркобізнесом, нелегальною міграцією, а також значна частина тіньового капіталу. Україна залишається об'єктом зацікавленості міжнародних злочинних угруповань, зокрема у сферах торгівлі людьми, незаконного переміщення через державний кордон зброї, наркотичних засобів та небезпечних речовин, засобів контрабанди та терору, відмивання (легалізації) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо.

У контексті організованого злочинного впливу на окремі суб'єкти державного управління організована злочинність стала не стільки незаконною діяльністю з метою отримання прибутку, скільки операційним режимом для соціальної та політичної системи. Незаконна діяльність перетворилася на частину живого організму громадських і бізнесових справ та є невід'ємним елементом урядування й економічних систем [1].

Протидію організованій злочинності здійснюють визначені законодавством суб'єкти, пріоритетним завданням яких є пошук нових підходів до боротьби з організованою злочинністю, які б урахували тенденції розвитку держави і суспільства на сучасному етапі щодо визначення стратегічних напрямів їх діяльності [2, п. 1].

Відповідно до Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" [3, ст. 2], встановлення контролю над організованою злочинністю, усунення причин і умов існування, а також подальша її локалізація, нейтралізація та ліквідація на сьогодні є головною метою боротьби з організованою злочинністю, досягнення якої вимагає концентрації зусиль від усіх без винятку суб'єктів, які беруть у ній участь.

У межах виконання функцій та повноважень протидію організованій злочинності становить ціла низка силових та правоохоронних

структур, які загалом утворюють систему державних органів, до яких з-поміж інших належить Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ). Окремою функцією ДПСУ є участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції як на ділянці державного кордону, так і в межах контрольованих прикордонних районів [3, ст. 5]; [4, ст. 2]. Окрім того, функцією ДПСУ у цьому контексті є здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення. Також однією зі складових прикордонного контролю є перевірка автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених. [5, п. 4 ст. 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання діяльності суб'єктів протидії організованій злочинності досліджувала низка вітчизняних учених: О. М. Бандурка, О. М. Джу́жа, Р. А. Калюжний, В. Л. Грохольський, В. К. Колпаков, Н. Р. Нижник, Р. С. Орловський, В. В. Половніков, С. І. Халимон, В. О. Шамрай та інші. Водночас предметне вивчення питання перевірки ДПСУ автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених як складової боротьби з організованою злочинністю комплексно не проводилось, тому **метою статті** є висвітлення результатів теоретичного аналізу щодо проблематики перевірки посадовими особами ДПСУ автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених як складової боротьби з організованою злочинністю.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У контексті боротьби з організованою злочинністю ДПСУ як правоохоронний орган наділений низкою прав та повноважень, до яких з-поміж інших необхідно віднести здійснення прикордонного контролю і пропуску в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів у разі наявності належно оформлених документів, а також здійснення автоматизованого обміну інформацією про транспортні засоби, що перетнули державний кордон України, з територіальними органами Міністерства внутрішніх справ України [5, ст. 19, 20].

Розглянемо перевірку автомобільних транспортних засобів з метою виявлення викрадених як складову прикордонного контролю, здійснення якого в пунктах пропуску є окремою функцією ДПСУ.

Злочинна діяльність щодо викрадення автомобілів набула широкого розмаху в усьому світі. Сьогодні проблема викрадення автотранспорту має скоріше глобальний характер і стимулює розвиток транскордонної злочинності. Країни Західної Європи зараз є одним з епіцентрів викрадення і подальшого поширення транспортних засобів. Правоохоронні органи європейських країн спільно шукають шляхи для створення дієвих заходів протидії цьому злочинному явищу. У нашій країні завдання виявлення викраденого автотранспорту поряд з іншими правоохоронними структурами покладається на підрозділи ДПСУ.

Відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ від 23.08.2017 року № 725 [6, п. 5 розділ I], перевірка транспортних засобів з метою виявлення викрадених полягає:

у проведенні аналізу та оцінки ризиків під час візуального огляду транспортних засобів, які перетинають державний кордон України або адміністративний кордон;

перевірці документів про реєстрацію транспортних засобів;

перевірці даних про транспортні засоби за базою даних “Викрадені автотранспортні засоби” інформаційно-телекомунікаційної системи прикордонного контролю “Гарт-1” ДПСУ (далі – ІТС ПК “Гарт-1”), за базою даних “Транспортні засоби” Міжнародної організації кримінальної поліції (далі – МОКП Інтерпол) та іншими базами даних щодо пошуку викраденого автотранспорту;

використанні під час перевірки даних про автотранспортні засоби баз даних щодо змін в конструктивні особливості, а також порядку обробки інформації (зчитування, введення, записування, зберігання, знищення, приймання, передавання);

здійсненні загальної або повної ідентифікації автотранспортних засобів, їх реєстраційних документів, номерних знаків та ідентифікаційних номерів вузлів та агрегатів;

проведенні взаємодії між органами ДПСУ та національної поліції.

Крім того, перевірка автомобільних транспортних засобів, які перебувають державний кордон України або адміністративний кордон, з метою виявлення викрадених здійснюється під час проведення заходів контролю першої та другої лінії шляхом проведення повної або загальної ідентифікації транспортних засобів [6, п. 6 розділ I].

У свою чергу, загальна ідентифікація транспортних засобів здійснюється уповноваженими службовими особами органів ДПСУ під час проведення заходів контролю першої лінії в пунктах пропуску або контрольних пунктах в'їзду-виїзду (далі – КПВВ) і передбачає проведення візуального огляду транспортних засобів без втручання в їх конструктивні особливості, ведення спостереження усіма прикордонними нарядами в пункті пропуску або КПВВ за транспортними засобами та поведінкою водія і пасажирів з метою виявлення ознак, що вказують на можливе незаконне заволодіння або викрадення транспортного засобу [6, п. 3 розділ II].

У разі виявлення будь-яких невідповідностей між конструктивними особливостями автомобіля та даними свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу під час здійснення загальної ідентифікації (невідповідність кольору, марки, типу, об'єму двигуна, т. ін.), а також наявних ознак, що можуть свідчити про незаконне заволодіння або викрадення транспортного засобу, він негайно виводиться із загального потоку для проведення його повної ідентифікації, рішення щодо здійснення якої приймає виключно старший прикордонних нарядів у пункті пропуску або КПВВ (далі – СПНПП).

На відміну від загальної, повна ідентифікація транспортних засобів здійснюється тільки під час проведення заходів контролю другої лінії і передбачає:

проведення перевірки відповідності модельного ряду, реєстраційного номерного знака, ідентифікаційного номера (VIN-код), марки, кольору, країни реєстрації, інших наявних носіїв інформації (таблички, наклейки, стікери) про автомобіль та його агрегати, даних власника автотранспортного засобу, зазначених у свідоцтві про реєстрацію, та їх порівняння з фактичними даними про транспортний засіб та документами, що по-

свідчують особу, яка керує транспортним засобом, з метою виявлення будь-яких невідповідностей, пошкоджень, підробок та інших ознак, які вказують на підробку (фальсифікацію) даних власника (водія, пасажирів) або агрегатів транспортного засобу, поглиблену перевірку документів, що підтверджують право керування транспортним засобом та право власності на транспортний засіб, документа про реєстрацію транспортного засобу з метою встановлення їх дійсності та належності відповідній особі;

проведення поглибленого огляду транспортного засобу та його конструктивних особливостей з метою виявлення ознак, що вказують на можливе викрадення транспортного засобу або незаконне заволодіння ним;

перевірку даних про транспортні засоби за базою даних “Викрадені автотранспортні засоби” ІТС ПК “Гарт-1” ДПСУ та базою даних МОКП Інтерпол та іншими базами даних щодо пошуку викраденого автотранспорту;

здійснення перевірки інформації про осіб, що перетинають державний кордон за базами даних ІТС ПК “Гарт-1” з метою виконання доручень уповноважених державних органів, що може надати додаткову або випереджувальну інформацію про можливе втручання у конструктивні особливості, незаконне заволодіння або викрадення транспортного засобу [6, п. 6 розділ II].

Проте поряд з різницею процедур, які проводяться під час загальної або повної ідентифікації, а також видами контролю (перша та друга лінія), існує відмінність у прикордонних нарядах, які повинні їх здійснювати.

Загальна ідентифікація транспортного засобу залежно від етапів та черговості проходження контрольних процедур в пункті пропуску проводиться такими прикордонними нарядами у випадках:

прикордонним нарядом “Вартовий біля шлагбаума” – під час в’їзду (виїзду) в (з) пункт (у) пропуску або КПВВ;

прикордонним нарядом “Перевірка документів” – під час проведення перевірки документів та ідентифікації осіб, які перетинають державний кордон;

прикордонними нарядами “Огляд транспортних засобів” (далі – ОТЗ) та “Спостереження за транспортними засобами” – під час перевірки паспортних документів в осіб, які перетинають державний кордон або в ході ведення спостереження за особами та транспортними засобами безпосередньо під час проходження ними контрольних процедур та виконання складових прикордонного контролю.

Повна ідентифікація транспортного засобу здійснюється прикордонним нарядом “ОТЗ”, якому надано доступ до баз даних “Викрадені автотранспортні засоби” ІТС ПК “Гарт-1” ДПСУ та МОКП Інтерпол. Реалізація зазначеного заходу організовується, як правило, у визначених місцях режимних зон пункту пропуску або КПВВ (бокси поглибленого огляду, оглядові майданчики, естакади тощо), на територіях автомобільних терміналів та в службових приміщеннях підрозділів охорони державного кордону, розташованих у пунктах пропуску або КПВВ [6, п. 8 розділ II].

Як свідчить аналіз нормативних документів, повноваження щодо здійснення перевірки транспортних засобів з метою виявлення серед них викрадених покладено не лише на представників ДПСУ. Так, відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ від 23.08.2017 року № 725 [6, п. 6], під час митного оформлення автомобільних транспортних засобів, товарів, які перевозяться, митні органи у пунктах пропуску поряд з іншими функціональними обов’язками здійснюють ідентифікацію транспортних засобів і товарів відповідно до порядку, який встановлюється чинним законодавством. З цією метою декларант, уповноважена ним особа або перевізник на митний контроль автомобільних транспортних засобів і товарів подають документи в паперовій або електронній формі, що містять відомості про автомобільні транспортні засоби і товари, необхідні для їх ідентифікації та прийняття рішення щодо їх пропуску через митний кордон України [7, п. 11]. Отже, додаткового нормативного врегулювання потребують функціональні повноваження окремих контрольних органів, що здійснюють контрольні процедури в пунктах пропуску через державний кордон або в КПВВ у контексті ведення перевірки транспортних засобів з метою виявлення серед них викрадених.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Діяльність органів ДПСУ в контексті боротьби з організованою злочинністю може забезпечуватись перевіркою та виявленням викрадених транспортних засобів. Посадові особи підрозділів ДПСУ організовують та забезпечують виконання цих заходів як під час охорони державного кордону України, так і шляхом реалізації складових прикордонного контролю у пунктах пропуску та на КПВВ.

Особливістю діяльності є те, що повноваження ДПСУ у боротьбі з організованою злочинністю реалізуються на територіях з надзвичайним адміністративно-правовим режимом – на ділянці державного кордону, у межах контрольованих прикордонних районів, а в системі прикордонного контролю – на території пункту пропуску або КПВВ.

Враховуючи те, що викрадення або незаконне заволодіння транспортним засобом є злочином, хоч і різного ступеня важкості. Посадові особи ДПСУ під час перевірки транспортних засобів з метою виявлення викрадених можуть виконувати такі завдання у контексті боротьби з організованою злочинністю: отримання додаткової (випереджувальної) інформації про осіб, причетних до вчинення злочину, недопущення перетинання ними державного кордону України або лінії розмежування з тимчасово окупованими територіями України, а в необхідних випадках їх затримання.

Зусилля подальших наукових досліджень у цій сфері варто зосередити на правовому регулюванні взаємодії органів ДПСУ з іншими правоохоронними органами з питань протидії організованій злочинності.

Список використаних джерел

1. Бусол О. Ю. Організована злочинність в Україні : стан і проблеми реалізації державної політики у сфері протидії цьому явищу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 18–21.

2. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю : Указ Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#Text> (дата звернення: 12.03.2022).

3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення: 5.04.2022).

4. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. С. 208.

5. Про прикордонний контроль : Закон України від 5 листопада 2009 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 6. С. 46.

6. Порядок перевірки автомобільних транспортних засобів, які перетинають державний кордон України або адміністративний кордон між Херсонською областю і тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим, з метою виявлення викрадених, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23.08.2017 № 725. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1348-17#Text> (дата звернення: 03.12.2021).

7. Типова технологічна схема здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п?find=1&text=ідентифікація#Text> (дата звернення: 03.02.2022).

Hetmaniuk S., Chorny A. INSPECTION OF MOTOR VEHICLES BY THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AIMING AT DETECTING STOLEN ONES AS A COMPONENT OF ORGANIZED CRIME COMBATING

The article deals with the regulatory and legal support for the inspection of vehicles by the State Border Guard Service of Ukraine to detect stolen ones as a part of border control and combating organized crime.

While researching the national legislation on border issues it has been revealed that while protecting “green” areas of the state border as well as at border crossing points via the state border, the State Border Guard Service of Ukraine participates in combating organized crime, separately in the course of one of the components such as border control during the inspection of vehicles to detect stolen ones. It has been found that the powers of the State Border Guard Service of Ukraine to combat organized crime have been realized at the state border of Ukraine and within the controlled border areas.

The State Border Guard Service of Ukraine executing the investigation of vehicles in order to identify stolen ones reaches the following objectives of organized crime combating: obtaining additional information as to persons involved in organized crime (including ones committed on the territory of other states), preventing them from crossing the state border of Ukraine or the demarcation line with temporary occupied territories (Donetsk, Lugansk region, Crimea Autonomy Republic), in some cases their detention. It has been revealed the peculiarities of common and full identification of vehicles crossing the state border.

Key words: organized crime; combating organized crime; State Border Guard Service of Ukraine; inspection of motor vehicles in order to identify the stolen ones; border guard unit.

References

1. Busol O. Yu. (2019). *Organizovana zlochyinnist v Ukraini: stan i problemu realizatsii derzhavnoi polityky u sferi protydyi tsomu yavvyshchu* [Organized Crime in Ukraine: it's State and the Problems of the State Policy Implementation in the Area of this Phenomenon Counteraction]. *Juridical Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, no. 2 (18), pp. 18–21. [in Ukrainian]
2. Decree of the President of Ukraine “On state policy concept in organized crime counteraction activity” no. 1000/2011. (2011, October 21). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#Text> (accessed 12 March 2022). [in Ukrainian]
3. *Law of Ukraine on the organizational and legal foundations of combating organized crime from June 30 1993*, no. 3341-XII. (1993, June 30). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (accessed 5 April 2022). [in Ukrainian]
4. *Law of Ukraine on the State Border Guard Service of Ukraine from April 3 2003*, no. 27. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, p. 208. [in Ukrainian]
5. *Law of Ukraine on border control from November 5 2009*, no. 6. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, p. 46. [in Ukrainian]
6. *Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine procedure of vehicle's inspection, which cross the state border of Ukraine or the administrative border between Kherson region and the temporary occupied territory of the Autonomy Republic of Crimea aiming at stolen vehicles identification from August 23 2017*, no. 725 (2017,

August 23). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1348-17#Text> (accessed 03 December 2021). [in Ukrainian]

7. *Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine typical technological scheme on customs control of persons, vehicles and cargos on the border crossing points via the state border from May 21 2012*, no. 451. (2012, May 21). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п?find=1&text=identyfikarsii#Text> (accessed 03 February 2022). [in Ukrainian]